

Бүгү чурттарның пролетарийлері, каттыжыңар!

THE

№ 235 (13235)

1986 жылдың октябрь 7, вторник

1925 чылда / Эртээ 3 көнөө
ундасмаластинген

ХОЙЛУУ

Советтернин амыралды той талалыт, оларның ажы-
кестері нарын болгаш тарымыдалгалыт. Оларны чедимин
киинги ботландырап изе. Советтер чүткүлдүг болгаш тү-
рүштүг болур ужурулу. А бүгү депутаттар амыралд-
таа чүткүлдерин дораян сезинип алыр, эрги дөгөйленген а-
галардан шүтү уштурун ужурулу.

Владимир ФИРСОВ, ССРЭ-ник Күрүнө шаңналынын лауреады

Конституцияга йэрээл!	Энерелдиг Хоойлуус-	Чангыс углуг орукта-
Октябрийн ыдык	Эрге-шөлээ биске	дыр.
чыры	берген	Кол-ла чедер
Ораннын эргий	Бүгү чурттуу хамык	сорулгавыс —
ушкан.	чоюу	Коммунизм эргээн ол
Кызыл тугу кинсээн	Бүзүрелдиг бүлеле-дир.	Партияны алган,
чониар	Үүлө-ништин,	ырлап,
Кымдан артык	тулуушкунун	Манлай ыргык калы
байырлап тур.	Унесин бис булир-даа	чор бис.
Төрээн чурттуу чааган	бис.	Өндүр Ленин мөнгө
ниж	Чалымы назым,	шынын
Төөгүдөн балалбас-	найырад-даа	эртемчеге
аза.		нептередик

[illegible]

тургузуушкунууд эге базым-
нарынны хөрөчхөн болур чам-
дык сан-чурагайлар мындыг:
кол керээлиг ажылдарнын
болгаш бодунуц күжү-биле
кылыр ажылдарнын хемчээл
эрткен чылдын 60 үезинге
дейнээрге ол-ла дараалашкаа-
биле 26,4 болгаш 12 хууга өс-
көн.

Н. СОМОВА,
«Кызыл тудуг» эргелесдин
күш-ажыл болган шалын
күлдүзүнүн эргелекчиси.

Гэрээг соёлоууц эконо-
мистыг болгаш сошил тэг-
хүдэснээ ооң кызыкмак
хүн-жыллыг партия болгаш
үлүш беди-беле үнелүү,
РСФСР-ын, Тыва АССР-ын
хүмүүнлүг мелкинзурту деп
хуудатуд аттарын база күш-
жылкын Кызыл, Түр орле-
ниг болгаш хей сангын ме-
дальдарын элеккелчиг Огур-
олов Оюн Межегейде хуудатуд
сиджидерин бээрээ. А он
бөггө беш чылдын планын
таалгаларын болгаш сошил-
мистик хүлүлгедерин чедииш
хүмүүн күсүлдеринге ачы-ла
кылаз дээш Огур-олов Мар-
ков-оловчиг Оюнга чоктап чаа
ССР-ын Дүлү Советинин

Советтун ажыл-ишчилери бо хүндүрде Октбрини социализмга Улуст революциязымын 70 чылын талентту уктуруп дээр бедиктен социализмга хүлээлгелерин ап, ону паныш чылаа бирге чылаама планын болаш социализмга хүлээлгелерин ажыктуусун азын чарышты улам кыскарткан. Он бүтү чарыштарга лаа боллаш ажилчинини бедикчилерде азын ажилдаа хууштуу Очур-ола Маргын ордонун Оюнчук кыргын дүтүн санаан четтер. Мындай беш чылдын маадырлар чылаама чордураларны уктурупт.

И. КЕЛИК-СЕНГИ.

ЧУРТУКА: О. М. ОЮН
А. СОДУНАЙМЫН ФОТОЗ

байдалда туруп турар. Энергия камналганын талашы биле социалисттер хулалгелер республикада чүгле үнөс хуу күүсеттинген. Кызылды хлеб заводу, «Тыва тулут

СЭНН ТК-ныг хөгжүүлэгч
гэ кандидат, партия обкому
ныг бүх сүхретарь Г. Ширшин
хуралга чүвэ зугаа
лаан.

Ындыг болганда, партия о
коммуң килдистеринге,
нистерстволарга оларже о
ла кичээгенин салыр дери
Тудугжуларның ажыл-хер
панин каанындан ку

рын, бодуун утасгүй
ажалдын байдалыг д
ажлаагүй бүтээгдсэн
гын удиртгалаар хуу
ялалтын аргаар
ин эргэж
тутуулаа

[illegible]

Чыл планында көрдүнгөннү бутаар 4600 пассажир аргыштырар тургаш, черек кырында 9 айларда 6100 пассажирны аргыштырган. 62 мурубундын орулганын кирип алып тургаш, ому 64 муру

Совет Конституция хунига күүш-ажалчы чедишкениннерин ушундай жуп кезде элдердин

ХООЧУН

М. СУНДУКАЯ.

А.-Т. БЕГЗИ.

бирээзинге «Ээрбек» совхоз-
тун хойжузу Алексей Сарыг-
ларны алап болур. Ол калар-
ган хоюн бо хүүнерге чедир
эки семиртип алган. Хоочун
хойжу кыштаглаашкына баз

Алексей Сарыглар он чед

С. УДУМБОРА.

ДЕМОКРАТИЯ ДЭЭРГЕ ЧҮГКЭ ЗРЭКЕР ЗВЭС, ОЛ ДЭЭРГЕ ЖАРЫСАЛГА, КҮЛЭЗГЕЛЕР - ДИР, ОЛ ДЭЭРГЕ САГЫНГА - ЧУРУМ АЙТЫРЫ - ДЫР

М. С. Горбачев

ЧУРТТААРЫ МАГАЛЫГ-ДЫР

БОГУН КАЙГАМЧЫКТЫГ ХҮННУ — Совет Социалисттик Республикалар Эмгекчил Конституцияны хуни — бүгү чонун байырагын бистин хей националдыг уаут чурттуу байыраг, демделген турар-дыр.

Социал байдалым ажылчым, тускай мергежилым тудугу мен. Ужен чылдарым тончу аупте барык үжүк-бизик бөлбөс чыгы оол Кызылга келдим.

1930 чылга чедир тывазар национал үжүк-бизикчи оок турду. Ычангап бистин уаут салгалга хамаарып чыгаачыларымста «Кажан бизик эгелзи сизер?» деп айтырарга, «30 чылдарым эгелзи бис» — деп харылап турарым долу барымдалымга болгай. Тыва бизик 1930 чылда тыттым келген ийик чоп. «Кажан тудугулап эгелзи бис?» — деп менден айтыр болза, алдык чоңка-ла: «Дөртөн чылдарым эгелзи-де» — деп харылаар мен. Бастыргы тыва чогаалчылар С. К. Тока, С. Б. Бирбо, С. А. Сарыг-оол, Б. Д. Ховен-мей, О. К. Сагаан-оол олар-нын тыва бизикти тургустуу-наны-биле калы чогаалдар-кыны тыттып келген ийик-чи, совет элдерини ачы-амырлында 40 чылдарым эгелзи-де баштайгы тыва тудугулар найысылгага көстүп келген, оларнын бирөөнү харым мен-дир мен. Тудуг ажылы база чогаалчыларга, чурттууларга ышкан, үрөн мергежил, чогаалчыга негет-тнер ажыл-дыр дээрзин чуртуу биле берген мен. Харылааппын бугурулуш-кыныг эришкеним. Каттыш-кан школанын амгы № 2 шко-ланын амгы бажынарым болган партия обкомунун бажыны эгелден келген тудугуларын, специал-терин кыркыла, баштал-ган-биле тудушкан, тудуг херекте улам кызыгып, мер-гежилым белилди, оон-биле келер үени, салым-чолумну шуут хошаштыра бергеним оо.

ССР-ни составыга Тыва-нын кий тура-биле баштап киргеннин соонда, оон эконо-микамын, культуразы-нын сайыры-биле калы тудуг херек база шапкын сайылар, тудуг баазамын тургустууу организмын ки-ри-чережибиле чуртталга бажынарым, өөркемде бол-ган эмнеге, культура албан черлерин, магазинерин, ин-вентичи чеченлик черлерин дургени-биле туруп кириш-кен. Совет Эмгекчил хей национал бүтү уластарын акы-дуңа дөткөмчө, дуа-зым

биле калбарып, сайырап келген уаут ажил-херекке бодум бо хүнерге чедир кир-жин, ол-ла бүтүнүг даяр хе-режи болуп келдим. Ын-чалдыр ажылдап, чурттап чо-руурга-даа магалыг-дыр!

БИСТИН РЕСПУБЛИ-КАДА 45,658 ПЕНСИОНЕР БАР. ЭРТКЕН ЧЫЛЫН ОЛАРГА 24 МЛН. 174 МУН РУБЛЫН ТӨЛӨЗН.

Найысылалымс. Кызыл-дын 24, 26-ты микроайона-рында чуртталга бажына-рым, өөркемде, албан чер-лерин бажынарым туура-ры-га болган дертук микроайона-да хей калы чуртталга ба-жынарым туура-рыга кир-жи, уаут-хууму кириш-тергенмеке чоргаарлар-дыр мен. Ол дээрге ажылдаар мергежилди, эртем-билиг-тин шигээдин даяр эргени биске хандырып берген Совет Кон-ституциянын ачы-дыр.

Тудугу кижиниң ажыл-жыы бунинг дээр-ле тын. Оон туткан бажы-балгады материалчылаа хамаарыш-тыр чүс-чүс, харым оон-лаа хей чылдар дургунулаа кой-га, пинтиелде берген болу-р болгай. Тудугу дээрге төм-чүгү турсаала болуп артар туугуларын кыркычыл-дыр.

Соңугу чылдарла бистин республикамыска, ылангы Совет Тываның найысылалы — Кызылга, тудуг херек шап-кын сайырып, тудугу ма-териал-техникти баазам кыркык көзүдүр тогукту келди. Найысылалымста хей калы чыгаачылар, кудум-чулар, кавардалар немешкен, ол чагай чыгаачылар кел-ген кижилер магалы чыга-алар апарган. Совет Эмге-чил акы-дуңмалышты ак-топонт республикаларын-кы, крайларын, обла-старын болган хоорайларын деткиме, дуаламчымын ачымыда он ийги беш чылда Кызыл-ага чагай-жыды, чарашты туттуган бугуаут амгы үениң чурттал-га бажынарым, бугуауте, культура, эмнеге бажына-рым, школа тудугулар, уру-лар албан черлериниң ба-жынарым немешкен боор. Шаанда калыг турарым, ам калыг болу берген, ула-зы келер үе калыг болу боор сактып ораарга, бистин хей националдыг, дайыралдыг, кутуаут өг-бүлөсө дош, оон бот-боттарыга дуаламчылаа дош кижиниң сетки-нин өөршүкүз чыгаар-ла хайымыг келер-дир. Бистин республикамыска чаа тудуг-ларын республикамыс кылдыр

адап болур мен. Чаа Чаа-Хол суурун, Чаа Шагаан-Арыг хоорайны көрүндүм. Кы-зылды догандыр баазым са-мында-ла кранлар беким ий-күлүш, уаут-биске тудугу-лар келди. Олар ажылдага арыларын кирип-ле турар. Ол магалыг-дыр!

Кызылдың эрги, чаа тудуг-ларында 40 ажыг чылдарын дургунулаа ажылдап келген болган тудуг деп чүд дээр-ин билер мен. Орус, украин, хакас, белорус, бурят болган өскө-даа националдарын аразыга ажылдап, олардан тудуулаа, тудугу техника-мыска, мергежилге өөренип чораш, сургажана тудугу-ларын сангыга кирер ке-жик-чолдуг-даа болдум.

Кадым Ташча Карата-гановна база «Кызыл тудуг» эртелегиниң болган «Совет-ге-тудуг эртелегиниң» шугу-мунга шугатурлап база ма-диарлап, хей чылдар дургуну-лаа ажылдап, Тыва АССР-нин алдардыг тудугуу ху-дауаут атты чедип алган болган медалдар база хей сангыг грамота-бизиктер-биле шаптанган. Бо болу-нук мергежилге база ханды-шылдыг кижик, ычангап ха-рын чогуна хуңдулдег тудугу болган оо.

Урутарым база тус-туу-нда тускай мергежилди, эки туртуп, ажылдап чоруулар-дыр. Оларын акы-толдериниң бап-кымын школада өөренип, би-чилери база аас-кежиктиг өзү ораарар. Совет чурттуу алдын дүңктер-биле бизик-тиген Ундан хоолдууун чырык херектиң алаанга мычылдыр, чурттап, ажыл-дап, өзү маалым чоруурун-дап артык аас-кежик кайда боор!

Совет Тываның экономика-зын, эртем, культуразын шапкын хөгжүлдөп, ажылчы чоңуун чагай бай-дымын чыгаачы чок бе-диктиг — бо-ла — бүтү-түдүр Коммунист партия-нын болган Совет чазактын национал политиказын ачы-дым, СССР Конституция-нын амдыралда чыгылып чок боттанышкымын ачы-дыр.

Бистин келер үеис моон-да чагай, улам-на чечекте-лишкениг, бай-шылдыг, акы-толдерге-даа өөрүшкү-хөгүдү, кежик-чолдуг болган тайбик болу дээринге бу-зурелдиг мен. Оон магалы-ла — совет кижилерин тур-густуу ажыл-кисил-дир.

Оон КАЛЭАН, Тыва АССР-ниң алдарыг тудугуу, Ленин болган Күш-ажылдыг Кызыл Тук орденинниң эдилекчин, персоналдыг пенсионер.

ТЫВА АССР-НИН ДЭЭН Советиниң депутат. Менээ, бугуун ажылчым кижик, уаут бугурун көргүзүп, рес-публиканың күрүнэ эрге-ча-гырамын дээди организмге депшилди, мындаг хуңдуаут хулаагени оонаганыга чо-гаарламыс аргам чок. Депу-тат болуру беким алдыр. Ын-чалда-даа ол каш дакпыр кү-женишкенин негээр хулаа-ге дээрин база чугаалаар апар. СЭКП-ниң XXVII съездинге ТГ-ның Поли-тиктиг илеткелин кылып тур-гаш, эм М. С. Горбачев де-путат дээрге хуңдуаут, онза эрге эвес, а чон мурунуга уаут болган күженишкенин ажил дээрин демдел-диз. Ычангап бодумунуң салгыны ажылдап ангы-ла, чоңуң менээ көргүсөн бугурулаа шындыктар дээш күжүм берип чоруур мен.

Он ийги беш чыл — эле тургустуушкунуң чылда-ры. Мен чүгүс бодумунуң ажылдап турарым Кызылдың алы-чем баралан салгыны № 34 магалыгы эвес, ин-ти салгыны ажыл-херэ-би-ле таныжып, чамдык чеспе-

ДАКПЫР КҮЖЕНИШКИН ХЕРЕК

терик бааа өскерип, элер көмөгөдөрү ап турар мен. Соңугу үеде чоңуң өзүп ораар негелдезин хандырап талазы-биле чамдык ажылдар кылдыган, ыччалда-даа чет-пестер азы бар. Ылангы надырлар айтырым бисте чы-дап болуп артышкан. Са-дыгжынын мергежилге бердинген, лаанган ийинге харысалгалыг кыстар, оол-дар биске ажылдап келер, а чурттаар чер чедип-неден, урутарым тургуар ясли-са-дик чогунап ажылдап үнүп чоругай баар боор-дур. Бо дугайыла Тыва АССР-нин Дээди Советиниң чоңу чаа тугаалап турган мен. Обще-жени Садит министрову туу-н-ла турар, ыччалда-даа ылаа өрөздөр эвези, шупту кижиге чедиле.

Ол-ла сессияга ногаа, кар-тофель аймааның кадагалы-ны багай дээрин чугаалаан кижик мен. Оон харын түн-дүс, ногаа аймаа баазага

ур чытпас апарган, дорана магазинерге кирип турар. Бо хүнерде картофельди.

ССР-НИН, РСФСР-НИН, ТЫВА АССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИН БӨЛ-ГЭШ ЧЕР-ЧЕР СОВЕТТЕР-НИН ДЭПУТАТТАРЫ 4036 КИЖИ. ОЛАР УЛУС АЖЫЛ-АГЫ-ПЫН АНТЫ-АНГЫ АДЫРЛАРЫНДА АЖЫЛ-ДАП ТУГАР.

капустам, арбузду салып тур бис. Чурттакталарга ол дык өөрүчүг болду. Эле тургустуушкунуң негел-дезин казан-даа кынаар ажылдарын, келген чоңуң хоуу куруг үнмези дээш бүтү күжүн моондээрин са-дыгжыларга хулаагенин турар, ону бис магазинге кыска чыпар үеинде-даа, бугуауте дуурааларыга-даа чугаалажып турар бис.

Графикте тургусканын

бугуаар соңугуларын бааа хулаап ап турар мен. Ке-генерин дилеглер, сүме-лери, саналары хей яны болу-дур. Оларын аразын-да нити херекке хамаарыш-тыр саналар база эвези.

Ылангы аш-чем ба-разынар магазинериниң ажылыга хамаарыштыр су-мелор-даа, саналар-да хей. Ол ышкан бажың айтырын-га дуаламчырып дилеп база хей кижик кээп турар. Хоор-айга чуртталга фондуун эвези туу-н турарында ол айтырын чогумчалыг шит-тирлеп берип шыдаайы ту-рарымын чыгарбас мен.

Ажылдап турар магазини-де 25 кижик бар. Шугу де-минг ажылдап турар бис. Оон уламдылап он ийги беш чылдың баштайгы чылыгы эртенге тос айларының паны чедип-кирер күсүстекен бис. Ыччалажок апаз оожургап болбас. Салым алычтыга дык хей хевирин баралын чедир бербей ту-

рар бис. Ол дээш салгыны, товаровертер-биле, бааза-биле ам-даа ханы ажылдар укурлап бис.

Садит ажылдыга дагым-нышкыныг укур-дузаам дык уаут. Бисте бааа ол чычыл апарган. Бодум хуумда салгымылап ажыл-дамын он аныг чыл дургунулаа дык хей аныктарын бо мергежилге өөртек мен. Соңугу өөртек кыстарым Ольга Иванова биле Галина Сувеева олар-биле ам чыгыс бригадада ажылдап тур бис. Ол безин дагымныкы кижик-ге, менээ, өөрүчүг-дур.

Ам ийи ай ажыг үе эртер-ге, бо чыл доостур. Эле тур-густуушкунуң баштайгы чылыга канчаар ажылдаа-нымыс оон көстүр. Ычангап чоңуң бугурулаа чаалап ап, депутатка соңугула, чоңга бараан болуу хулаагениг ки-жиге, менээ, каш дакпыр кү-женишкени-биле ажылдаа-ры негеттигил турар.

А. ДВОРЯК. Тыва АССР-ниң Дээди Со-ветиниң депутат. Кызыл-дың аш-чем баралан са-дымын № 34 магалында бригадир.

КЕЛИРӨЙ-ХЕРЕЛДИГ

ОМ ИШТИ Кызыл-ооа Серенчаповна Херек-биле Кара-Холге 31 чыл дургунулаа магычкан келди. Эскер-терзин червис-даа бо. Бо үе-ниң дургунулаа Кара-Холге чарыгалалар хей болган. Колхоз-даа тургустуу, хуу ажыл-агыйлыг араттар кат-танган, уаут артык амдыр хөгжүдү-даа. Оон советко апарды. Кара-Холдунуң амдырал-чуртталгазы эки-жээ.

ОН БИРГИ БЕН ЧЫЛ-ДА БИСТИН РЕСПУБЛИ-КАДА ХӨН УРУГЛУГ 1363 НЕГЕ «НЕНИН АЛ-ДАРЫ» ОРДЕНИН ТЫ-БЫСКАН, 2735 КИЖИ «НЕНИН МЕДАЛЫ» МЕ-ДАЛЫ-БИЛЕ ШАНТА-КАН, 184 НЕГЕ МААДЫ-НЕ АТТЫ ТЫБЫСКАН.

Республиканың кылды-кы-заар черида болуп турар бо каартыла-хөгжүлдөп Совет эрге-чагырамын ачып деп санаар бис. Шаанда Кара-Холге аш-чү, зарыг-аржык турду. Феодализм Тывага ону ажып эртер эртем-даа, мындаг чүтүдүг кижилер-даа чок турган. А хей ажы-төлдүг өг-бүлө дээш кым-даа сатыш човзас чораш.

Ам калыгыла? Келер чылы 70 чыл оон демделээр деп турарымыс Совет эрге-чагыра-мыа кижиге дык хейнү бер-ген. Хей уруугарыг өг-бүлө-лер дугайында чугаалай бер-геним таварылга эвес: бис 12 уруугу бис. Ол дээш Маа-дыр-не атты менээ тыныска болгай. А ажы-төлдүстүң кел-дир өйү херелдиг.

Хей уруугу өг-бүлелер дээш нам, чазактын ада са-гыш салышкыныга харым кылдыр оларын чоңуна, күрү-незинге төлөнтүп кижилер кылдыр өстүрүп дээш ора-лашкан бис. Ол күженишкы-ямыс халас барбаан. Уруула-рым школаларга халас өре-нип, эртемни халас чедип ап, харын-даа оон стипендия ап турган, ангы-ангы өөркемде

черлерин доосканнар. Олар ам республиканың ангы-ангы бу-лунарында ажылдап чоруу-лар. Оларын чамдыктарын склерге таныштырып креем.

Улаут урууну Фаиза Кызыл-дооскан, Мамыт-Тайга район-кун Мого-Бүрөс суурда фелдшерлер ажылдап турар. Ол 6 уруугу. Рая ол-ла суур-да Култура бажынынын уран чүлү удуруччуу. Кызылдын уран чүлү училищези доос-кан. Огулус Борис Ак-Дову-рак хоорайда тудугулап ту-рар. Роза повар эртемниг, ба-за Ак-Довуракта уруугар са-дык поварлап турар. А бир огулус Алексей чолаачы мергежилди. Ону шериге че-дип алган. Ыччалда-даа би-стин союус салган, магыч-наар күсүлдү. Амдымыла дуулажылап турар. Хуңду-луг аштанымдажы үнөш, хоовусту алаа хулаапп бээр бис.

Хей ажы-төлдүг өг-бүлөгө күрүнени көргүзүп турар ду-заламчымы, деткимеңи уаут-дур. Ажы-толум чаш чорда, пособени-даа тысып турду, школага өөренип турда, күрү-ненин долу хандырылганыга база кирип каан, аш-чем, идик-хеп халас. Дээди бааа тускай өөрдилге черлеринге чүгүс халас өөрип эвес, сти-пендия база ап турдулар. Шаа минчаар сатыш човал-п турда, багай өөрип, багай ажылдаар эрге оларда чок болуп укурлап. Ол дуга-йы уруугарымыска чугаалаар бис. Уруугарымысты ону эки билгенге чоргаарларын бис.

Кижик дээш минчаар сатыш салып турда, эки ажылдаар херек. Ычангап хойжулаар ажылдыгы арга-күш барда уламчылаар деп шиттирлээн бис. Кыштар, чайдар чери-ямыс Кара-Холдун Шивилер. Амгы үеде 300 ажыг баш хой-ку каларын тур бис. Кол со-руугамыс — оларын кыштан хур ажыраар. Ол база бистин ажы-төлдүстүң чагай келер үеинге, чер кырына тайбик-ча салышкыныс болуу.

С. ХЕРЕК. Бай-Тайга райо.

КИЧЭЭНГЕЙИВИС

ССР КОНСТИТУЦИЯ-НЫН 13 чүдүлде «Дуалаа ажыл-агыйын, сад болган оогор ажилчын чорудары-биле, а ол ышкан хулаа чурт-талга, тудуун кылды-биле хоолулаа доктааткан чурум бугуаут тынчкан чер улактары хамааттарын ажыл-а-лыга турар болур. Хамаат-тарын дуалаа ажыл-агыйын чорударына, деткимеңи көргүсүр деп айткан. Чурт-туу Ундан Хоолдууун оон негелдерин, ол мушун СЭКП ТК-нын май (1982 ч.) Пленумун шиттирлерин амдыралга боттандырар та-лазы-биле чамдык ажылдарын

Уаут-Хем районда Арыг-Ууу келээ Советиниң күсүмү, депутаттар, хей-ниги органи-зациялары кылып турар. Чурттамы чоңуун дуалаа ажыл-агыйын хөгжүдөр ажил Советтин кичээнгейини тө-үндө. Оон уламчылап барык өг-бүлө бүрүз картофельди болган ногааларын тарып турар. Дика хей чурттакталар мад-маганын. 1986 чылдың октябры 1-деги байдал-биле алдыр, хамааттарын хулаа дуалаа ажыл-агыйында 772 мыйыстыг бола мал, 1913 хой, өшкү, 1120 баш хаан, 61 аэт, 1560 куш аймаа, 236 тоолу бар болуп турар.

ТӨВҮНДЕ

Арыг-Ууу келээ Советиниң күсүмү, кыда хей-ниги органи-зациялары оогорд ажы-лык чок кичээнгейин салган. Ылангы чазкы үеде херэ-женер чөвүлдө оогорд та-рыгалымын талазы-биле органи-зациялаларын кылып турар. Олар чамдык өг-бүлө-лөргө боттуг дузаны чедирип, ногааны, картофельды тары-рынын аргаларын айтты, үре-ин аймаан тычпып берип турар.

Арыг-Ууу келээ Советиниң күсүмү даргас. Б. ОЮН.

БИЛИГЛЕРЖЕ ОРУК АЖЫК

ССР Конституциямын совет кижилерге магалдык кайгыжым эрелерин амды-лайымыска хуу бүрү ажил-дап турар бис. Оларын ки-рииз — өөренип эрге. Ун-даны Хоолуун 45 чүдүлде «ССР хамааттарын өө-рип эргиле» дөң олурулар-биле ол бижилаттыган. Алдын үжүктөр-биле бизик-тиген ол совет совет ха-мааты кижик бүрүзүге эр-гим болган чок. Ол — та-варылга эвес. Чүте дээш эр-тем-билигге орук бистин чуртуу-дугаа азык, дөтөм. Оон кичээш кырааны, боду-вустун чурттал, ажилдап турарымыс суруу-дугу билиг-биле ажил-амаалымын билиг болуп бис. Калыг мергежилди кижилер ары-а-зыга бар-дыр чө! Ол—Кон-ституциямын азым.

Кызыл районда Кур-Чер ортумак школалында эге кластарда башкылап турар мен. Башкы ажилым чорбон беш дилет чыл-биле сагынты-нар. Чуртуу-дугу Конститу-циямыла бижилаттыган өөренип ол эрген боттандыр-гар херекке чүс-чүс башкы өскө-аш-өөр-биле калы мыч-тыл кыркын турарымыз чор-таарымы мен. Класе чур-

тукчу башкымы болуп тура-рым үшкү класта өөренип турар чорбон чедип оолдар, уруугула. «Тывага» совет-туу ажилчыннармын, та-раажыларым, малчына-рымын, специалистерин уруугула. Бөгүтү бо уру-лар-биле бир дөмөк, бо-ла парлар артынга чүгүс каш чыл бурунгаар олурган уру-лар төрөн школазын доо-луп, күзүлүн айма-биле тускай мергежилди чедип алганнар. Оларын аразында башка-ры, бистерин-биле, калы чыгыс школада башкылап турарлар бар. Эмгекер, эконо-мистер, механикаторлар, ма-лышлар дөң чер-ле кынар-ны ол дээр!

Совет школазын мурундаа соруугулап уаут. Ычангап школа коллективни бүрүз бо-туну ажылчын партияны XXVII съездинин шит-тирлеринге дүштүр тур-кымыс. Бөгүтү өөрдип тура-рымыс уруугулар калыг кижилер болуп өзүп келди-лар, оларын билиг калыг бо-лурула? деп айтыр башка-ры кол коллективтериниң му-рунуга туруп келер. Бистин школазын башкылар кол-лектив оон айтырын ботта-рымын мурунуска бааа

бо-ла тургузуп келер бис. Өөренип эргени херек кы-рында боттандырылган дө-к кирип турар болганымыс, хулаагенис, анык өс-

ТЫВА АССР-НИН ШКОЛАРЫНДА 66 МУН ОРДЕНИНГӨӨР-НИН ТУРА. А ТУСКАЙ ОРТУМАК БОЛГАН ДЭЭДИ ӨӨРДИЛГЕ ЧЕР-ЛЕРИНДЕ БАА ПРОФЕ-УЧИЛИЩЕЛЕРДЕ 85 МУН КИЖИ БАР.

кени келер үениң төлөнтүп хамааттарын кылдыр бугу таламы кижилер, оларын бижик билиг-биле чеспелээр хулаагенис каян-даа ут-ту болбас укурлап бис. Бистин кол хулаагенис ол. Эле тургустуушкуну чоруп турар, кижик факторунуң ай-тырын хуу айтырындап дүшөй турар бо үеде баш-кылар бистерин мурун-кылар ол талазы-биле кылыр ажылдар хей. Школа рефор-маны амдыралга ботта-дыр дээш бистин шко-лазын коллектив чамдык ажилдарын чорудуп турар. Ыччалажок ол талазы-биле

ам-даа чогаалчым, тыны-гыр ажилдарын бистен не-геттигил турар. Оон-биле калы улус өөрдилгениң хөгжүлдөп, уруугуларын күш-ажылга белеткениң айтырын кол черин ээлеп ту-рар. Школа реформазыла боттандырып турар кол со-руугуларын чыгаар — шко-лачыларын күш-ажылга бе-леткелди үлөүлени-биле эки-жирер. Өөренишкениң күш-ажылга белеткелди бу-дугула-биле сырый чорудар алаар. Школазын хей тала-зы амдыралында ол ай-тырын биске канчаар шиттирлер турарын, ону ка-кым-даа бол, чугаалаа хей-рей. Чугула ол айтырын школазын, советтук партия болган профсоюз организм-чаларынын хуурааларыга ажил-херекти бау-биле сай-гарып келген бис. Оон чам-дык түнделерин көрүп ту-рар бис. Школамыс өөре-нишкениң бугурулу бия-галарын ажилдап турар. Бистин доо-укуларымын аразында школага шигээ-дай, шигай алган мерге-жил аны-биле төрөн со-воулаа ам механикаторлар, чолаачылар, магыччылар, то-

лөнтүг ажылы-биле чоңуна магалдыг апаралар бар. Иш-чар өөренишкениң ажилы бисте өртүп турар. Оон-биле калы бистин кол-лективистин мурундаа ха-ны көр, шиттирлер айты-рыларга эвези эвес. Чыгыс-өс-биле, үениң негелдезинг дүштүр ажилдарын негет-тигил турар.

Партия, чазак башкылар дээш доктаамал сатыш салып турар. Оон бир башкыла-мыс бо. ССР-ниң Дээди Советини Президиуму он бирги беш чылдың дагалаларын күсүлдерин чедип алган кичээшкенин дээш улус ажыл-агыйын кызы-бур алаар чыгыш муражыла-рып ССР-ниң өлдерини бо-ла. Ишчар билиг школа-зын болган өскө-даа өө-ри-де черлериниң бугу-ажыл-ажилдарын бааа ол ша-налдарга төлөнтүп болган. Башкы өскө-даа эш-өөрүм-биле калы Кыш-ажылды Ас-дар орденин III черге-би-ле шаңдатканмыс менээ хойу хулаагенип турар. Ычангап апаз харым кылдыр аны-г салгалды эртем-билиг дээш кызык ажылдарын чугула хулаагени деп санап турар мен.

М. ДАРГАТ. Кур-Чер ортумак школа-зын башкы. Кызыл район.

ССР Конституциямын 45 чүдүлде хамааттарга өөренип эргени магалдаан. Оон түнелде школазын, техникумнар, училищелерге, дээди өөрдилге черлерин боттарынын күзүлүн азы-биле өөренип турарлар.

Шилип алган мергежил барымдалап ажылдаар эргени совет хамаатыны кижиге бергени совет хамаатын чорут-туу кол халык. Бистин чурту-вуста ажил чок кижик чок. Ол эргени ундан Хоолуун 40 чүдүлде айткан.

Республиканын хоорайла-рында, суураалында тудугу-ларын хей сангыг отрядтары ажылдап турар. Олар культу-ра албан черлериниң үлөтүр бугурулаларын объектилерин турары-биле чергелештир ССР Конституциямын 44 чүдүлде магалдаан, та-мааттарга чуртталга бажы-нарын тудуп берип турар.

ССР-ниң хамаатыны не-делде 41 шактан хей эвес үе-де ажылдаар. А өскө шактарда ол аштангы эргелдиг, ону 41 чүдүлде айткан. Хостуг үе-де хамааттар театрлар баар, спортчу маргылдааларга кир-жир эргелдиг.

О. СУВАКПНТ. КЕЖИК-ЧОЛДУГ БҮЛӨВИС

Самбыч тутса, санакчы-даа болу бээр мен, Саадын тутса, бинээчи-даа болу бээр мен. Бүрүн эрге хоода туткан, чурттуу дээш Бүлөвүс чоргаралымас аргам-даа чок. Ачам шыда пенсалаан, өгдө ора.

Ажы-төлдү аас-кежени көрүп чоруур. Ажы-төлдү сагымында чурттап чоруур. Ажыларым, чаааларым хойжу уауе — Алар-аттыг муражылар болу берген. Угабаларым, честелерин башкы улус — Уруг-дарыг өөрдип, бараан болган. Дукаларым, келлинери тараажылар. Тулаан диген беким дүжү

ЛНТВА ССР. Кайнаадыр районунун «Паломис» колхозу аймак салгалды белегээрине сыймык салып турар аймак-агыйларын бирозонин сыймык кирип турар. Аялаа школа доосканнары аймак-агый дээл болгон ортук өөрлөкчө чөйрөсүнө, профтехучилищелерге өөрдөп чоруктурган, колхозтун стипендиаттары болу бээр чаңчыла аларган. Чүтлө бо чылым колхоз 23 кижини өөрдөп чоруктаган.

Оолдар, уруглар көдөз төгө күдөлдүн-биле артып каап турарлар. Чымыл-па төп суурга аймак аг-бүлөлөр чаа бажышарын ал турар, олар чурттаарына таарымчалды багыт эвес байдалда тургустуган.

ЧУРУКТА: механкатор Зенпас Бендиксстун болгон ооң каады Зинаидын аг-бүлөсүнө. Тос уругтун оз аг-бүлө беш өрөз бажыч алган.

К. ЛНКАУСКАСТЫН фото-
СЭТА-нын фотокорреспондент.

ОКТАБРЬ

7. ВТОРНИК

БИРТИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — «Уе», 8.45 — Шылыраага делегей чемпионнамы. Удук негесеринин маргалдазы. 9.00 — «Чүрөккө эрчим бүтүдө чүтү». Уруглар коллективтеринин концерт. 9.30 — Док. фильмдер программасы. 10.20 — Е. Исеев. Поэма. «Чээрбө бекши шаке». Автор көчүрүм. 10.45 — ССРЭ-нин улустарынын ырлары болгон таңгылар. 11.15 — ТТ-нин экранында бир дугар. Уран-чечен фильм. «40 кылдыр Танека аял берген». 12.40 — «Шүтүзү куюларын». Фильм-концерт. 13.05 — Политикте театр. «Сууларын шиткени». Фильм-пий. 16.00 — «Ойна, гармонь». РСФСР-нин алдары артистери А. болгон Г. Заволокинн көрүм. 17.00 — Хоккейге ССРЭ чемпионнамы. «Спартак» — ЦСКА. 19.15 — Бүгүн делегейде. 19.35 — ТТ-нин экранында бир дугар. Уран-чечен фильм. «Мэри шиле алган кызым». 21.00 — «Уе». 21.35 — ССРЭ Конституциянын хунуш тураскаатка байырдаа концерт. 22.50 — Шыдыраага делегей чемпионнамы. Удук негесеринин маргалдазы. 23.15 — 23.30 — Бүгүн делегейде.

ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — Эртеги гимнастика. 8.20 — Чалым казым таңыла. мрлаи тур. 8.35 — Док. фильм. «Ийги тымыш». 9.10 — Уругларга уран-чечен кыска фильмдер. 9.50 — «Сөз бажымын табынча турган». Мультифильм. 10.10 — «Ой алды хар чедир болгон оон өрү казым». 10.55 — Совет кызынын концерт. 11.10 — Реклама. 11.45 — «Шүтүзү чүдөр Майковский дугайында». 12.30 — Псковка уругжук музыкалык байырдалы. 13.00 — «КВН-86». Москанын болгон Боронектин кижинер-туду институттарынын студенттеринин укуражылга. 14.45 — «Аймак-кеден». Уран-чечен фильм.

ЛЕНИНГЕ ЧАГАА

Малчын Матин огул-дур мен. Чаа чагда Магалыч чон аразында боларам. Эрти алтай узук сатпым, хачи-биле Энем Кюлей хиним кескен дачыр чорам.

Кажан ирем кескегизип чоруп турал. Кара чажым узук аамм кескен дачыр. Аамм оозун дөшпөдөм деп санаар турган. Ашак ол даш өрүүр, бирде, харалаар дээр.

Бажын ирем суйбавыткаш, курут боорга. Баштайында чован, хилеп пат-ла болган. Ону алап билерин-не билер турдум. Оортан бээр-де мелел кирген ышкан-ыр мен.

Алаа, актыг кижини-де — акымысты Актар келет, айтырбай-лаа, аамм каашкан. Чөккө дээр хилепин арып шыккан — Чөгөдөгүн угбам ычан уштун октап.

Кымыл түктүт колхозчулар сымт дачыл. Кыржагар, оок туманында дойун үнөп, Балдырманын үгөй үгөй аялдарын Баштай чарым, тарарын чарт бил-дир мен.

Чүс-чүс чыдаа хоран келген мээч чоном Чүтлө ычан сегин, сергек, бутка туру. Чурттаага дачым, чоргаар бажын кирди. Суулаа хан дойду, халым, чалыктады.

Ада чалым мээч сачыл, эсербишан. Ажылаа-даа, сорулган-даа өөрчир би!.. Бижан, номчун билбес чоран алтайларын Бирозон-де болум болгон, шөлор ор мен.

А. ТАВА.
С. МОЛДУРГА оңулдурган.

16.30 — П. И. Чайковский. «Чалдык үстөр». Бүгү-эяла болгон делегей конкурстарын лауреады А. Селин дойду. 17.40 — «Кино паромнамы». 18.50 — «Дия Рид» — амырдала болгон мрлаи. 20.00 — «Тамчыгыт удулар, чаштар». 20.20 — «Бистер коммунисттерин тургузуп тур бис». Репортаж. 21.00 — «Уе». 21.35 — 22.45 — «Куду мурундаа кула аяч-чорум». Уран-чечен фильм.

8. СРЕДА

БИРТИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — «Уе». 8.45 — Мультифильм. 8.55 — «Мэри шиле алган кызым». Уран-чечен фильм. 10.20 — «Аян-чорукчулар кулу». Ю. А. Семенов чорум. 11.20 — ТТ-нин болгон Бүгү-эяла радиоу-ну эстрада-симфоникти оркестринин концерт. 12.15 — 12.30 — Мелодия. 14.30 — Мелодия. 14.50 — Док. фильм. «Совет композиторларын чогалдарында симфоникти миникторлар». 16.10 — Бистин корресонденттеринин чуртаал тур. 16.40 — Гүлдуз ыры болгон таңгы аскабанын концерт. 17.30 — Шажи болгон политика. Ислам амыг делегейде. 18.15 — Агрореттер: бистин болгон даарта. Ижкенир аймактын айтырларын. 18.45 — Бүгүн делегейде. 19.00 — «Кулаактыгбай болгон оон оонктер». Мультифильм. 19.20 — Делегей болгон аялжар. 19.55 — Уран-чечен фильм. «Мэри шиле алган кызым». 21.00 — «Уе». 21.35 — Делегейин улустарынын ырлары. 22.15 — «Чүтлө сөзү боолд чечек арзып ор мен». Док. фильм. С. Есениннин чогалдык аялжынын дугайында. 22.45 — 23.10 — Бүгүн делегейде.

ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — Эртеги гимнастика. 8.15 — «Негесеринин топтер. Потопову вариант». Телефильм. 8.35, 9.35 — Общественное. 10 класс. «Делегей материалдин кара-биле». 9.05, 13.00 — Немен дил. «Өрөдиринин бирти чылы». 5-кы дачылда. 10.05 — КИТУ сургууларында. Өт-бүленин этикамы болгон психология. Өт-бүлө харылааларын урларын уруктур. 10.35, 11.40 — Нияти биология. 9 класс. Ч. Дарвин. Кымылаа шилде. 11.05 — Эзуард Багриккийин поэзия. 12.10 — Башкыга экран. Төгү. 7 класс. Киев Руку. 12.40 — Болду эртеми. Кустар ку-тун. 13.30 — Сон дегенин библиотек. В. И. Ленин. «Материалын болгон эки-пиритизм». 1-ти дачылда. 14.10 — А. С. Грибоедов. Амдыраалын болгон психология. 14.30 — «Делегей материалдин кара-биле». 15.00 — 15.05 — Мелодия. 18.00 — Мелодия.

ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — «Уе». 8.45 — Шылыраага делегей чемпионнамы. Удук негесеринин маргалдазы. 9.00 — «Чүрөккө эрчим бүтүдө чүтү». Уруглар коллективтеринин концерт. 9.30 — Док. фильмдер программасы. 10.20 — Е. Исеев. Поэма. «Чээрбө бекши шаке». Автор көчүрүм. 10.45 — ССРЭ-нин улустарынын ырлары болгон таңгылар. 11.15 — ТТ-нин экранында бир дугар. Уран-чечен фильм. «40 кылдыр Танека аял берген». 12.40 — «Шүтүзү куюларын». Фильм-концерт. 13.05 — Политикте театр. «Сууларын шиткени». Фильм-пий. 16.00 — «Ойна, гармонь». РСФСР-нин алдары артистери А. болгон Г. Заволокинн көрүм. 17.00 — Хоккейге ССРЭ чемпионнамы. «Спартак» — ЦСКА. 19.15 — Бүгүн делегейде. 19.35 — ТТ-нин экранында бир дугар. Уран-чечен фильм. «Мэри шиле алган кызым». 21.00 — «Уе». 21.35 — ССРЭ Конституциянын хунуш тураскаатка байырдаа концерт. 22.50 — Шыдыраага делегей чемпионнамы. Удук негесеринин маргалдазы. 23.15 — 23.30 — Бүгүн делегейде.

ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — Эртеги гимнастика. 8.15 — «Негесеринин топтер. Потопову вариант». Телефильм. 8.35, 9.35 — Общественное. 10 класс. «Делегей материалдин кара-биле». 9.05, 13.00 — Немен дил. «Өрөдиринин бирти чылы». 5-кы дачылда. 10.05 — КИТУ сургууларында. Өт-бүленин этикамы болгон психология. Өт-бүлө харылааларын урларын уруктур. 10.35, 11.40 — Нияти биология. 9 класс. Ч. Дарвин. Кымылаа шилде. 11.05 — Эзуард Багриккийин поэзия. 12.10 — Башкыга экран. Төгү. 7 класс. Киев Руку. 12.40 — Болду эртеми. Кустар ку-тун. 13.30 — Сон дегенин библиотек. В. И. Ленин. «Материалын болгон эки-пиритизм». 1-ти дачылда. 14.10 — А. С. Грибоедов. Амдыраалын болгон психология. 14.30 — «Делегей материалдин кара-биле». 15.00 — 15.05 — Мелодия. 18.00 — Мелодия.

АЧАМНЫН ШЕРИГ ЧУРУУ

Новелла

Чай. Хек элип турган. Шыялыгын чайлагары өң-боям, чингир ноган, эрзи шокар чечек-бүрү-биле шыптынып, чараш шырай кире берген. Чоок-камын аялдарын уруу-ларын элдерин кижилер Шыялыгын Шокар-Кай аксынга чыгып келгенер. Дүвүрөнгү мезгил — ССРЭ-ге фашисттер Германия, Гитлеринин аг-шерин оор. Бу-биле халаа. Сууларын өртөдөп, хамаатын чонону чап, кырганы чокка арастан-амг боолал хылдып турар. Ол мезгил динчаан кижилер буюрунун арып-шырай хула берген. Алам, ачамын хуламурут догдан арып-шырай ол-ла доран хөлөгелени берген. Олар менз кырий хоя берген шыкан сатылган. А. Жексерип база ширин-ширин. Хоралаа, комулаа кижилерин эжиз-киел, кылтыкка карактары чидит-чидит.

Ураалаашкын болгон алгы-кышкы. Айттар догдары садылхайын, дары частып турган. Чайлагы шериг негесеринин эртин турары ол. Аламны алам баштаан аймак кыстар шериг өөрлөкчө кескен-не кыргын турганар. Кыргыналар-биле эртин каар турган. Бис Шериг аламын эртин турган алам чедит келген. Мени эрте эрте оттурукан. Шыялыгын шолурт-кайын агып чыккан тыге кара суунга калы туруп, секпир алдым. Чедит харлаа берген мей. Алам мени сургай берген: «Аламга дузалап. Кемжэ порт. Бисе сектидил. Кызыл порт. Алам-дунма ССРЭ-ге халаа келген дайынды уулашкын, чынык келер мей. Демсел чидит бол-дур. Кайчалаа-даа орум баскын слагым бар деп болал-биле амы-тынча-лаа сатыш амыр чарым мей. Эки тур-нар, огулм. Сут кылдымга алам чактарынын аялжыны ошкан-ошкан алган. Ам-даа нит тынжы турганларын чор-гулар ийин. Ачамын сесте-

— Аас-кежикти-дир сен, Шинит. Эки турчымын огул. Хостакынын огул.

Ала-чурттуу мдыктыг дайын-чалын ачамын чуртукту чагазы чедип келген. Өөрчү-нени чүте денээр боор. Алам мени куспактапкан. Каткы-хөлүгү эртинилерин бөөдөн-каашкан. Аламны бис бис-бис келер мей. Алам мени сургай берген: «Төрүн удук чурт-туусу даш амы-тынч артыга калп, маалдык совет удук-биле калы, фашизмге удук демселген, алаа эжиз, кыл-биле харылап кыл-биле. Ачамын чуртук кыл-биле баалам шыган алган бис. Бир-де хун эштер чегер оолдар мени хураалы бергенер: «Алаарчыг кижилер сен, Шинит. Алам эки турчым дайынчынын бирээл. Ол ам орден-халыктыг дайынчы болгон. Чуртук көрүлсө, чег-Өн-базын чечетерини шил-

М. С. Литвинов-биле укура-жылга. 22.55 — Шыдыраага делегей чемпионнамы. Удук негесеринин маргалдазы. 23.15 — 23.30 — Бүгүн делегейде.

ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — Эртеги гимнастика. 8.15 — «Назар-агачын» ыр-ам. Док. фильм. 8.35, 9.35 — Нияти биология. 10 класс. Клетка теориясы. 9.05, 13.00 — Испан дил. 10.05 — КИТУ сургууларында. Общественное. «Делегей материалдин кара-биле». 10.35, 11.40 — Өт-бүлө амдыраалын этикамы болгон психология. 9 класс. Кижилер арамнын харылаалары. 11.05 — «Башкы болуру». Док. фильм. 12.10 — Башкыга экран. Фильм. 9 класс. Кристалларын тургузуу болгон шыларын. 12.40 — Ботаника. 5 класс. 13.05 — КИТУ сургууларында. Нияти биология. Биология. 13.30 — 13.35 — «Алам чыныгынын дугайында чур-га». Эрте-тайыбырлыг дачылда. 14.00 — «Дамчылар эрте чок дугар». Уран-чечен фильм. 15.30 — 15.35 — Мелодия. 18.00 — Мелодия.

ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — Эртеги гимнастика. 8.15 — «Назар-агачын» ыр-ам. Док. фильм. 8.35, 9.35 — Музыка. 9 класс. М. П. Глинка. «Вальс-фантазия». 9.05, 12.55 — Англия дил. Өрөдиринин бирти чылы. 6-ты дачылда. 10.05 — КИТУ сургууларында. Нияти биология. Биология. 13.30 — 13.35 — «Алам чыныгынын дугайында чур-га». Эрте-тайыбырлыг дачылда. 14.00 — «Дамчылар эрте чок дугар». Уран-чечен фильм. 15.30 — 15.35 — Мелодия. 18.00 — Мелодия.

ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — Эртеги гимнастика. 8.15 — «Назар-агачын» ыр-ам. Док. фильм. 8.35, 9.35 — Музыка. 9 класс. М. П. Глинка. «Вальс-фантазия». 9.05, 12.55 — Англия дил. Өрөдиринин бирти чылы. 6-ты дачылда. 10.05 — КИТУ сургууларында. Нияти биология. Биология. 13.30 — 13.35 — «Алам чыныгынын дугайында чур-га». Эрте-тайыбырлыг дачылда. 14.00 — «Дамчылар эрте чок дугар». Уран-чечен фильм. 15.30 — 15.35 — Мелодия. 18.00 — Мелодия.

ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — Эртеги гимнастика. 8.15 — «Назар-агачын» ыр-ам. Док. фильм. 8.35, 9.35 — Музыка. 9 класс. М. П. Глинка. «Вальс-фантазия». 9.05, 12.55 — Англия дил. Өрөдиринин бирти чылы. 6-ты дачылда. 10.05 — КИТУ сургууларында. Нияти биология. Биология. 13.30 — 13.35 — «Алам чыныгынын дугайында чур-га». Эрте-тайыбырлыг дачылда. 14.00 — «Дамчылар эрте чок дугар». Уран-чечен фильм. 15.30 — 15.35 — Мелодия. 18.00 — Мелодия.

ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — Эртеги гимнастика. 8.15 — «Назар-агачын» ыр-ам. Док. фильм. 8.35, 9.35 — Музыка. 9 класс. М. П. Глинка. «Вальс-фантазия». 9.05, 12.55 — Англия дил. Өрөдиринин бирти чылы. 6-ты дачылда. 10.05 — КИТУ сургууларында. Нияти биология. Биология. 13.30 — 13.35 — «Алам чыныгынын дугайында чур-га». Эрте-тайыбырлыг дачылда. 14.00 — «Дамчылар эрте чок дугар». Уран-чечен фильм. 15.30 — 15.35 — Мелодия. 18.00 — Мелодия.

ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — Эртеги гимнастика. 8.15 — «Назар-агачын» ыр-ам. Док. фильм. 8.35, 9.35 — Музыка. 9 класс. М. П. Глинка. «Вальс-фантазия». 9.05, 12.55 — Англия дил. Өрөдиринин бирти чылы. 6-ты дачылда. 10.05 — КИТУ сургууларында. Нияти биология. Биология. 13.30 — 13.35 — «Алам чыныгынын дугайында чур-га». Эрте-тайыбырлыг дачылда. 14.00 — «Дамчылар эрте чок дугар». Уран-чечен фильм. 15.30 — 15.35 — Мелодия. 18.00 — Мелодия.

ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — Эртеги гимнастика. 8.15 — «Назар-агачын» ыр-ам. Док. фильм. 8.35, 9.35 — Музыка. 9 класс. М. П. Глинка. «Вальс-фантазия». 9.05, 12.55 — Англия дил. Өрөдиринин бирти чылы. 6-ты дачылда. 10.05 — КИТУ сургууларында. Нияти биология. Биология. 13.30 — 13.35 — «Алам чыныгынын дугайында чур-га». Эрте-тайыбырлыг дачылда. 14.00 — «Дамчылар эрте чок дугар». Уран-чечен фильм. 15.30 — 15.35 — Мелодия. 18.00 — Мелодия.

ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН
8.00 — Эртеги гимнастика. 8.15 — «Назар-агачын» ыр-ам. Док. фильм. 8.35, 9.35 — Музыка. 9 класс. М. П. Глинка. «Вальс-фантазия». 9.05, 12.55 — Англия дил. Өрөдиринин бирти чылы. 6-ты дачылда. 10.05 — КИТУ сургууларында. Нияти биология. Биология. 13.30 — 13.35 — «Алам чыныгынын дугайында чур-га». Эрте-тайыбырлыг дачылда. 14.00 — «Дамчылар эрте чок дугар». Уран-чечен фильм. 15.30 — 15.35 — Мелодия. 18.00 — Мелодия.

редн кызыл бут өмөк мды-ла калдым.

Эки турчым аалам бол-замыга өөрчү чорум. Хоккей чуртук көзүр элдеринин билдиктерин билдиктер берген. Алам чачкал турган. Алам чачкал келерге, эрдинерини кал-дантар мен. Оом селесемизге «машинтерин» борбак башта-ры олдуруу турган.

Алам өөрүм оолактарын динчэ чөпсүтсө. Кожаларын ачамын чуртук ама-ла со-нурааран. Дайнык ала-ама-ама-ама соода, аламнын удук чыгышы калды-лаа кыскамы дайын дүрт-не дооктур болла — аламнын чыныгы-ла күзөли ол. Ол Кы-зыл Шериге белк кылдыр 2 айт, 30 шыр мал, 36 эрте каан алгы-кеш, 21 кол хал-тары, 10 каттангы харектеш-тер, алаа дук, саржакты бол-таш 130 ашын белек ком-сакыныга дужааган. Өске хек-жеринер аламдан та хой-та эвизити дузалаа. Ону эки-де балбес мей. Кызыл-кош хунуш-не шуужун бар чорур чүе.

Аламнын чуртук удук оолдар, кыстар камын тур-гей элдерин кыргы-кыргы, мынды чуртукын сымарыт-тар: «Бистин Шыялыгын огул. Орус чон-биле бисти тө-рөдөткөн. Бистин акы-мын» — Мэри чажымын Ка-хана эжикини алаа. Эремаа удук ачамын чуртук көрүл-сө, шериг хөлөгеленин дачыл-каашкан. Мэри амдыраалын чалдык чүе тыпты кел-ген. Эш-өөрүм, шивилжилер, мени көргөн көр агарган. Удуктун үнү урчынтыг дин-чалар. Аламнын көзүрүн дин-чалар. Ижкени-де, ижкени-де чуртук. Харкенир-биле дачыл-каашкан билин көрбөл мей. Чамдык эртинерде аламнын мылган алган эскер турган мей.

— Ааа! Атам улаас чы-нып келер. Ыглаа, алаа —

Аламнын чуртук удук оолдар, кыстар камын тур-гей элдерин кыргы-кыргы, мынды чуртукын сымарыт-тар: «Бистин Шыялыгын огул. Орус чон-биле бисти тө-рөдөткөн. Бистин акы-мын» — Мэри чажымын Ка-хана эжикини алаа. Эремаа удук ачамын чуртук көрүл-сө, шериг хөлөгеленин дачыл-каашкан. Мэри амдыраалын чалдык чүе тыпты кел-ген. Эш-өөрүм, шивилжилер, мени көргөн көр агарган. Удуктун үнү урчынтыг дин-чалар. Аламнын көзүрүн дин-чалар. Ижкени-де, ижкени-де чуртук. Харкенир-биле дачыл-каашкан билин көрбөл мей. Чамдык эртинерде аламнын мылган алган эскер турган мей.

— Ааа! Атам улаас чы-нып келер. Ыглаа, алаа —

Аламнын чуртук удук оолдар, кыстар камын тур-гей элдерин кыргы-кыргы, мынды чуртукын сымарыт-тар: «Бистин Шыялыгын огул. Орус чон-биле бисти тө-рөдөткөн. Бистин акы-мын» — Мэри чажымын Ка-хана эжикини алаа. Эремаа удук ачамын чуртук көрүл-сө, шериг хөлөгеленин дачыл-каашкан. Мэри амдыраалын чалдык чүе тыпты кел-ген. Эш-өөрүм, шивилжилер, мени көргөн көр агарган. Удуктун үнү урчынтыг дин-чалар. Аламнын көзүрүн дин-чалар. Ижкени-де, ижкени-де чуртук. Харкенир-биле дачыл-каашкан билин көрбөл мей. Чамдык эртинерде аламнын мылган алган эскер турган мей.

— Ааа! Атам улаас чы-нып келер. Ыглаа, алаа —

Аламнын чуртук удук оолдар, кыстар камын тур-гей элдерин кыргы-кыргы, мынды чуртукын сымарыт-тар: «Бистин Шыялыгын огул. Орус чон-биле бисти тө-рөдөткөн. Бистин акы-мын» — Мэри чажымын Ка-хана эжикини алаа. Эремаа удук ачамын чуртук көрүл-сө, шериг хөлөгеленин дачыл-каашкан. Мэри амдыраалын чалдык чүе тыпты кел-ген. Эш-өөрүм, шивилжилер, мени көргөн көр агарган. Удуктун үнү урчынтыг дин-чалар. Аламнын көзүрүн дин-чалар. Ижкени-де, ижкени-де чуртук. Харкенир-биле дачыл-каашкан билин көрбөл мей. Чамдык эртинерде аламнын мылган алган эскер турган мей.

Аламнын чуртук удук оолдар, кыстар камын тур-гей элдерин кыргы-кыргы, мынды чуртукын сымарыт-тар: «Бистин Шыялыгын огул. Орус чон-биле бисти тө-рөдөткөн. Бистин акы-мын» — Мэри чажымын Ка-хана эжикини алаа. Эремаа удук ачамын чуртук көрүл-сө, шериг хөлөгеленин дачыл-каашкан. Мэри амдыраалын чалдык чүе тыпты кел-ген. Эш-өөрүм, шивилжилер, мени көргөн көр агарган. Удуктун үнү урчынтыг дин-чалар. Аламнын көзүрүн дин-чалар. Ижкени-де, ижкени-де чуртук. Харкенир-биле дачыл-каашкан билин көрбөл мей. Чамдык эртинерде аламнын мылган алган эскер турган мей.

Аламнын чуртук удук оолдар, кыстар камын тур-гей элдерин кыргы-кыргы, мынды чуртукын сымарыт-тар: «Бистин Шыялыгын огул. Орус чон-биле бисти тө-рөдөткөн. Бистин акы-мын» — Мэри чажымын Ка-хана эжикини алаа. Эремаа удук ачамын чуртук көрүл-сө, шериг хөлөгеленин дачыл-каашкан. Мэри амдыраалын чалдык чүе тыпты кел-ген. Эш-өөрүм, шивилжилер, мени көргөн көр агарган. Удуктун үнү урчынтыг дин-чалар. Аламнын көзүрүн дин-чалар. Ижкени-де, ижкени-де чуртук. Харкенир-биле дачыл-каашкан билин көрбөл мей. Чамдык эртинерде аламнын мылган алган эскер турган мей.

Аламнын чуртук удук оолдар, кыстар камын тур-гей элдерин кыргы-кыргы, мынды чуртукын сымарыт-тар: «Бистин Шыялыгын огул. Орус чон-биле бисти тө-рөдөткөн. Бистин акы-мын» — Мэри чажымын Ка-хана эжикини алаа. Эремаа удук ачамын чуртук көрүл-сө, шериг хөлөгеленин дачыл-каашкан. Мэри амдыраалын чалдык чүе тыпты кел-ген. Эш-өөрүм, шивилжилер, мени көргөн көр агарган. Удуктун үнү урчынтыг дин-чалар. Аламнын көзүрүн дин-чалар. Ижкени-де, ижкени-де чуртук. Харкенир-биле дачыл-каашкан билин көрбөл мей. Чамдык эртинерде аламнын мылган алган эскер турган мей.

Аламнын чуртук удук оолдар, кыстар камын тур-гей элдерин кыргы-кыргы, мынды чуртукын сымарыт-тар: «Бистин Шыялыгын огул. Орус чон-биле бисти тө-рөдөткөн. Бистин акы-мын» — Мэри чажымын Ка-хана эжикини алаа. Эремаа удук ачамын чуртук көрүл-сө, шериг хөлөгеленин дачыл-каашкан. Мэри амдыраалын чалдык чүе тыпты кел-ген. Эш-өөрүм, шивилжилер, мени көргөн көр агарган. Удуктун үнү урчынтыг дин-чалар. Аламнын көзүрүн дин-чалар. Ижкени-де, ижкени-де чуртук. Харкенир-биле дачыл-каашкан билин көрбөл мей. Чамдык эртинерде аламнын мылган алган эскер турган мей.

Аламнын чуртук удук оолдар, кыстар камын тур-гей элдерин кыргы-кыргы, мынды чуртукын сымарыт-тар: «Бистин Шыялыгын огул. Орус чон-биле бисти тө-рөдөткөн. Бистин акы-мын» — Мэри чажымын Ка-хана эжикини алаа. Эремаа удук ачамын чуртук көрүл-сө, шериг хөлөгеленин дачыл-каашкан. Мэри амдыраалын чалдык чүе тыпты кел-ген. Эш-өөрүм, шивилжилер, мени көргөн көр агарган. Удуктун үнү урчынтыг дин-чалар. Аламнын көзүрүн дин-чалар. Ижкени-де, ижкени-де чуртук. Харкенир-биле дачыл-каашкан билин көрбөл мей. Чамдык эртинерде аламнын мылган алган эскер